

Taistelu yleisradiosta

SILVO, Ismo. Valta, kenttä ja kertomus. Televisiopolitiikan tulkinnat. Yleisradion suunnittelu- ja koulutustoiminnan julkaisuja nro 2. Yleisradio, 1988. 309 s.

Viestinnästä niin kuin monista muista asioista kamppailaan. Muuta kuin kasvokkaienviestintää koskeva kamppailu, varsinkin joukkoviestintää koskeva, on usein julkista. Silloin sen nimenä on viestintäpolitiikka. Jos taistellaan nimenomaan televisiosta, saadaan tietysti televisiopolitiikka. Juuri televisiopolitiikkaa Ismo Silvo on tutkinut, "televisiopolitiikan tulkintoja" niin kuin väitöskirjan "Valta, kenttä ja kertomus" alaotsikko sanoo. — Mutta televisiopolitiikkaa ei voi julkisesti tutkia osallistumatta siihen samalla itse, tahallisesti tai tuottamuksellisesti. Niinpä Silvon televisiopolitiikan tutkimus on samalla televisiopolitiikkaa itseään (samoin tietysti tämä kirjoitelmani Silvon tutkimuksesta/politiikasta); tämä on yhteiskuntatieteissä kiertämätöntä.

Tarkastellaan "Valtaa, kenttää ja kertomusta" kuitenkin aluksi tutkimuksena ja vasta sitten politiikkana:

Tutkimus

Silvon työn aiheena ovat siis televisiopolitiikan tulkinnat: "millaisia merkityksiä ja tulkintoja suomalaisen julkiseen televisiotoimintaan on... liitetty, mitä sen on ajateltu olevan ja miten sitä näiden ajatusten kautta on ohjailtu ja säädelty" (s.v). Tarkasteltavakseen hän ottaa kolme ajankohtaa suomalaisen television taipaleelta, 1960-, 1970- ja 1980-lukujen alut tuolloin ilmestyneiden televisiopoliittista keskustelua kiihdyttäneiden viestintäpoliittisten komiteain mietintöjen mukaan.

Televisiopolitiikan hän jaottelee kolmeksi kentäksi, jotka ovat viestintäpolitiikka, ohjelmapoliitiikka ja toimituspolitiikka. Näistä ensimmäinen käsittelee "julkisen yleisradiotoiminnan yleisasemaa ja statusta yhteiskunnassa", ja sen areenana ovat poliittinen julkisuus ja puo-

leet, eduskunta ja valtioneuvosto, lehdistö, komiteat, alan järjestöt ja liikeyritykset (s. 4). Ohjelmapoliittiset tulkinnat ovat lähempänä varsinaista ohjelmatuotantoa; ne "koskevat yleisradio- ja televisiotoiminnan tavoitteita ja päämääriä sekä sen erilaisia voimavaroja", ja niitä esitetään "Yleisradion hallintoneuvostossa ja hallituksessa, televisiotoimintaa suunnittelevissa elimissä ja asiantuntijaryhmissä, pitkän ja keskipitkän tähtäimen suunnitelmissa ja ohjelmista vastaavien julkilausumissa" (s. 6). Toimituspolitiikalla tarkoitetaan "toimituksissa tapahtuvaa ohjelmayön kehittämistä ja päämäärien asettelua" (s. 9).

Silvo rajaa aineistostaan ja tarkastelustaan pois toimituspoliittisen tason (koska sitä koskeva aineisto on vaikea kartoittaa ja saada systemaattisesti eriteltäväksi) ja saa näin tutkimukselleen kuvan 1 mukaisen jäsenyyksen (s. 14).

Käytännössä Silvon tutkimus on jäsenyyksen kausiin sijoittuvien televisiopoliittisten tekstien merkitysten erittelyä. Kunkin kauden tekstit jaetaan lähteensä mukaan kolmeen ryhmään, nimittäin (1) neuvoa-antaviin, (2) puolustaviin ja (3) sääteleviin teksteihin. Ensiksi mainitut ovat sellaisten instanssien tekstejä, "jotka neuvovat niitä, joilla on viestintä- ja ohjelmapoliittisesti valta säädellä ja ohjata televisiota" (2). Toiseksi mainitut tekstit ovat niiden instanssien tekstejä, joita televisiopoliittinen valta säätelee ja ohjaa; ja kolmanneksi mainitut televisiopoliittista valtaa käyttävien instanssien tekstejä. — Näin ollen Silvon empirisenä aineistona olevat 177 viestintä- ja ohjelmapoliittista tekstiä jakaantuvat kahdeksaantoista (kuusi kautta x kolme tekstilähdettä) tekstiryhmään, joiden analyysit työ esittelee seikkaperäisesti (lukuissa 3 ja 5, 57-141 ja 157-237).

Tekstien erittelytapa on foucaultlaisittain tiedonarkeologinen ja greimaslaisittain semioottinen. Tarkoitus on kaivaa esille televisiopoliittisten tekstien merkityksiä. Silvo haluaa tarkastella eri tekstejä yhtäläisin ehdoin, ja siihen hän saa välineet Greimasin semiotiikasta, jonka "tavoitteena on formalisoiden muodostaa teoriaa siitä, kuinka teksteihin sisältyvät merkitykset muodostuvat". Tavoitteeseen sisältyy ajatus, "että tekstien sisältämiä merkityksiä voidaan tutkia joidenkin suhteellisen vähälukuisten ja elementaaristen käsitteiden ja niiden kombinaatioiden avulla" (41).

	Viestintäpoliittinen kenttä	Ohjelmapoliittinen kenttä
1960-luvun alku	Monopolisoiva kausi	Näköradion kausi
1970-luvun alku	Politisoinniva kausi	Normatiivinen kausi
1980-luvun alku	Ratkaisuja hakeva kausi	Kilpailun kausi

KUVA 1.

Käsitteet ja niiden kombinaatiot antavat kolme konkreettisen erittelyn tasoa eli kolme eri tapaa lukea tekstejä:

- fundamentaalisesemantiikan tasolle sijoittuu **aksiologinen lukeminen**, joka etsii tekstien televisiopoliittiset toimijat ja toimijoiden televisiopoliittiset tavoitteet ja asemoi ne "semioottiseen neliöön aksiologisten maailmojen esille saamiseksi" (45; esimerkki tästä vähän tuonnempana);
- kerronnallisen semantiikan tasolle sijoittuu **ideologinen lukeminen**, joka jäsentää toimijat ja tavoitteet "keskinäisiin suhteisiin ja 'taisteluihin'" (50) eli kertomukseksi;
- diskursiivisen semantiikan tasolle sijoittuu **temaattinen lukeminen**, jossa nostetaan esille ne "ilmeiset semanttiset sisällöt...", jotka näyttävät olevan kertomuksen keskeisinä 'aiheina'" (51).

Kun Silvon tekstiryhmiä on kahdeksantoista ja niiden erittelytapoja kolme, saadaan tulokseksi yhteensä 54 eri analyysia televisiopoliittisten tekstien semantiikasta. Juuri nämä 54 analyysia Silvo selostaa piinallisenkin tunnontarkasti ja yksityiskohtaisesti kirjansa 3. ja 5. luvussa.

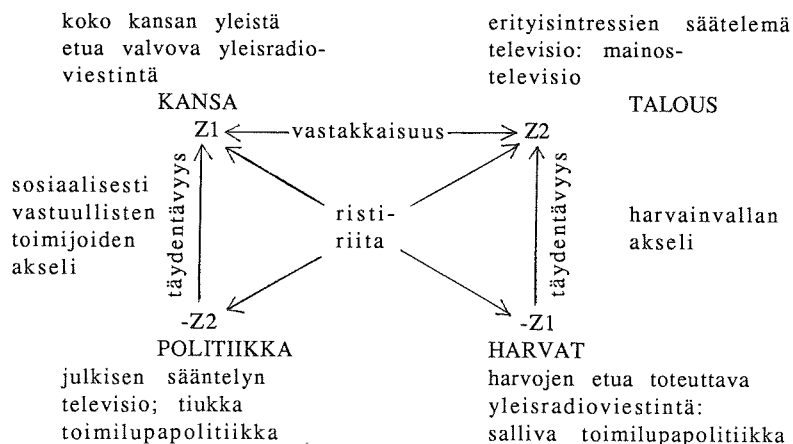
Tulokset ovat seuraavan näköisiä (kysymys on nyt vain esimerkistä). Muuan televisiopoliittinen tulkintakokonaisuus koostuu seuraavanlaisista aineksista (esimerkki on "monopolisoivalta kaudelta", vrt. kuvaan 1):

- 1a) Aksiologisella tasolla (siis fundamentaalisesemantiikan syvätasolla) jäsennetään viestintäpoliittiset toimijat (subjektit) kuvan 2 mukaisesti semioottiseksi neliöksi.
- 1b) Vastaavasti on viestintäpoliittisten tavoitteiden (objektien) jäsenitys kuvan 3 kaltainen kuvio.

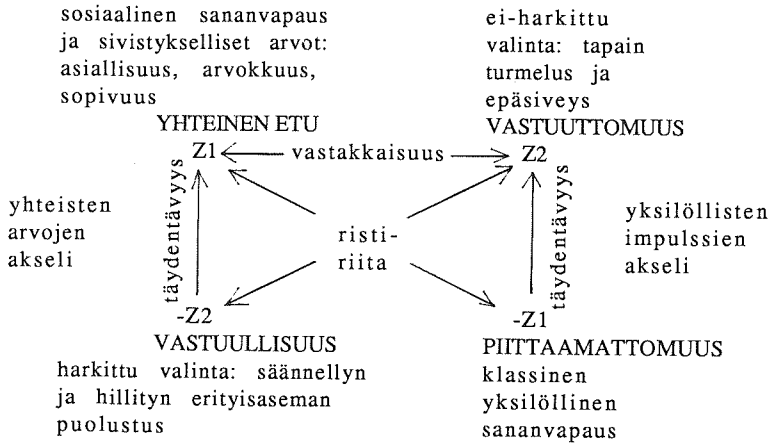
- 2) Pintaa kohti tullen seuraavana tasona on ideologia; edellisten kuvioiden toimijoista ja tavoitteista kyseinen tulkintakokonaisuus tekee kertomuksen, jolle Silvo antaa luonnehdinnan "televiisio toiminnan monopolisointi yhden julkisen monopolin varaan" (79; kun tulkinta on ensimmäisen kauden hallitseva, saa koko kausi "monopolisoivan kauden" nimen).
- 3) Pinnallisimpana tasona on tematiikka; esimerkiksi otetussa tulkintatavassa keskeisintä on "akateeminen julkisoikeudellinen teema sananvapaudesta ja siihen liittyvien oikeuksien kunnioittamisesta modernissa yhteiskunnassa" (66).

Tällaisia tulkintakokonaisuuksia ja niiden erilaisia versioita Silvo löytää aineistostaan useita. Itse asiassa tutkielman yksi huomattava tulos on tarkasteltavana olleiden televisiopoliittisten tekstien tiivistävä kuvaus muutamien verraten harvojen perus- tai arkkitutkintatyyppien avulla. Mutta se ei ole päätulos.

Silvo painottaa tutkimustehtävää asettaessaan (s. 13; myös 19-20, 39), ettei hänen tavoitteenaan ole "kirjoittaa viestintä- ja ohjelmepoliittista historiaa siitä, mitä kukakin on tehnyt ja millä seurauksella" ja että "henkilöt ja tapahtumat sellaisinaan eivät ole tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteina"; "kova maailma" ja sen 'todelliset' toimijat on sulkeistettu tutkimuksen kohteen ulkopuolelle" (269). Kovan maailman ja todellisten toimijoiden asemesta hänen tarkoituksenaan on tarkastella, "millaisia merkityksiä julkiseen televisioon on Suomessa viestintä- ja ohjelmepoliittikassa liitetty ja millaisten tulkintojen perusteella julkista televisiota on ohjattu ja säädelty". Televisioon liitettyjä, sitä ohjanneen ja säädelleen kielen merkityksiä Silvo kaivaa tiedonarkeologisesti



KUVA 2.



KUVA 3.

esille yllä kuvattuun tapaan kirjansa luvuissa 3 ja 5. — Silvo pyrkii kuitenkin pitemmälle kuin kuvaamaan televisiopolitiikan tulkintoja. Hän näet haluaa tarkastella "tulkintojen keskinäisiin suhteisiin perustuvaa ja näissä suhteissa ilmenevää poliittista valtataistelua" (13, korostus KP).

Poliittista valtataistelua koskevat pohdinnat ja tulokset esitetään luvuissa 4 ja 6. Edellisessä tutkitaan, "millaiseksi diskursiivinen valta on rajannut ja rakentanut... viestintäpoliittisella kentällä tapahtuvaa tulkintakäytäntöä" (143, korostus KP); jälkimmäisessä tarkastellaan vastaavasti "niitä diskursiivisen vallan {strategioita}, jotka ovat säädelleet ohjelmepoliittista tulkintaa ja rajanneet ohjelmepoliittisella kentällä esitettäviä merkityksiä" (239, korostus KP).

Televiisiota koskevaa tulkintapolitiittista valtataistelua jäsentävä keskeinen käsite on siis diskursiivinen valta (määrittelystä ks. s. 26-31). Vaikka diskursiivisella vallalla Silvon mukaan "ei ole konkreettista rakennetta tai ruumista" eikä se "asu instituutioissa, vaan kielessä, eikä se paikallistu valtakeskuksiin, vaan tulkintatapoihin" (27), se kuitenkin "rajaa", "rakentaa" ja "säätlee" televisiopolitiittisen tulkinnan kenttiä. Mihin se silloin viittaa?

Silvo erottaa toisistaan primaari- ja sekundaarisuhteet. Edellisen ajatellaan vallitsevan niiden "olioiden, tapahtumien, instituutioiden, toimintojen ja toimijoiden välillä, joiden käsitetään olevan olemassa erilaisista niihin kohdistuvista tulkinnoista riippumatta" (19). Jälkimmäiset "puolestaan ovat olemassa ihmisten tulkinnoissa ja kielellisissä maailman jäsenysten tavoissa". Silvo vakuuttaa, että hänen tutkimuksensa "kohde sijoittuu yksinomaan sekundaarisuhteiden tasolle" (20). Mutta mille tasolle sijoittuu diskursiivinen valta, kun se on tietoa tuottavaa valtaa (s. 26) eli kun se erilaisin strategioin (27-

29) "synnyttää aloiltaan, arvoiltaan, vaikutusvallaltaan ja tehtäviltään eriytyvien tulkintakenttien joukon, jossa toiset tulkintakentät ovat toisia voimakkaampia ja arvokkaampia"?

Siitä huolimatta, että Silvo haluaa sulkeistaa kovan maailman ja sen todelliset toimijat tarkastelunsa ulkopuolelle, vie diskursiivisen vallan käsite tarkastelun aivan keskelle kovan maailman ja sen todellisten toimijoiden poliittista taistelua. Diskursiivisen vallan mutkikaista ja vaikeaselkoisista määritelmistä huolimatta se merkitsee käytännössä yksinkertaisesti esimerkiksi seuraavaa:

"Kansanrintamakoalition onnistuttua rajaamaan ja rakentamaan oma tulkintansa televisiosta kiinteäksi ja yhteiseksi tulkinnaksi sen on ollut helppo kohdata ja hallita television omat, ajassa vaihtuvat ja kiinteytymättömät ohjelmepoliittiset tulkinnat. ... Julkisen politiikan vahva ote televisiosta on ollut pitkälti lujan ja kiinteäksi jähmettyneen tulkinnan ansiota" (257). Tällä kentällä pelaa Silvokin oman pelinsä — ja silloin meidän on tarkasteltava "Valtaa, kenttää ja kertomusta" pikemmin politiikkana kuin tutkimuksena.

Politiikka

Silvon tutkimuskohteessa on hänen ilmoituksensa vastaisesti niin primaarisia kuin sekundaarisia suhteita. Aikomuksesta huolimatta hän kirjoittaa kuin kirjoittakin "viestintä- ja ohjelmepoliittista historiaa siitä, mitä kukakin on tehnyt ja millä seurauksella": mitä diskursiivinen valta (eli ennen kaikkea hyvin järjestäytyneen kansanrintamakoalition) on tehnyt eristämällä, arvottomalla ja valtuuttamalla eri tavoin erilaisia tulkintoja. Se on rakentanut televisiopolitiikkaan eri aikoina aina tietynlaisen **tulkintahegemonian**, jossa vielä viestintäpolitiikka

eli television 'ulkopuolinen' on hallinnut ohjelmapolitiikkaa eli television 'sisäistä'.

Mutta Silvo ei tyydy vain kirjoittamaan historiaa; hän haluaa myös tehdä sitä – tai tulee tahtomattaan tehneeksi. Kansanrintamakoalitio (eli yleisemmin "julkinen politiikka"; termi Silvon) rakensi lujan ja kiinteän televisiotulkinnan (lähinnä julkisen vastuun viestintäpolitiikan ja tietoa, korkeita sivistys- ja moraaliarvoja, poliittista sisältöä ja kansallista kulttuuria korostavan, yhteiskunnallisesti aktivoivan ohjelmapolitiikan, 250-252). Tämän tulkinnan diskursiivinen valta nosti hegemoniaksi – **television omien, ajassa vaihtuvien ja kiinteytymätömien tulkintojen kustannuksella.**

Niinpä televisiotaistelun keskeiset navat ovat yhtäältä nk. **julkinen politiikka**, toisaalta **television itse**. Julkinen politiikka on hallinnut ulkopuolisena mahtina "television 'sisäistä' politiikkaa nimenomaan vahvan ja laajasti hyväksytyksi tulleen tulkintatapansa kautta" (256), kun television omat tulkinnat ovat olleet heikkoja, vaihtelevia ja kiinteytymättömiä. Silvo itse asettuu televisiotaistelussa selvin sanoin television puolelle julkista politiikkaa vastaan – koulukuntansa mallin mukaan: "Suomalaiselle viestintä- ja kulttuuripolitiikalle on tyyppillistä, että poliitikoille kasaantuu paljon {so. liikaa} valtaa viestintään liittyvistä asioista – spesifisistäkin selaisista – päätettäessä" (sanoo Ilkka Heiskanen **Kansan Uutisten** haastattelussa 3.7.1987).

Mutta kenelle vallan pitää kasaantua? Ei siis poliitikoille, vaan...

Silvo uskoo, että todellisen maailman toimijat voivat "lukea tästä tutkimuksesta joitain itseensä kohdistuvia arvioita ja suosituksia" eli tutkielma voi "useissa tapauksissa avata hallinnolle ja suunnittelulle uusia näköaloja ja tietämyspääomia". Suunta on osapuilleen selvillä: "tutkimuksen tulokset ovat tuoneet esille selvää kieli- ja käsiteperusteista rajoittumista. ... Laajentumisen varaa on... erityisesti humanistisen, kulttuurisen ja taloudellisen tietämyksen suuntaan". Silvo avaa taloudellista tietämyspääomaa hallinnolle ja suunnittelulle:

"Yleisradio-keskeisiä viestintä- ja ohjelmoliittisia tulkintoja voidaankin arvostella siitä, ettei niissä ole otettu huomioon niitä tulevaisuustulkintoja, jotka ovat korostaneet julkisten palvelujen ja virastojen toimintaympäristön muutosta kohti markkinaperusteisuutta ja edellyttäneet 'yritysomaisen' strategisen ja liiketoiminnan johtamisen otetta myös julkisten virastojen johtamiseen" (266). Ja tukea tulee heti: "nyt on koittanut aika käsitellä Yleisradiota yhtenä viestintäalan yrityksenä muiden joukossa" (kirjoittaa MTV:n Sisättö **Helsingin Sanomissa** 17.10.1988).

Silvo varoittaa televisiotaistelun "vakiintuneista tulkinta-automaateista" (270), jollaisista pahin on julkisen vastuun poliittinen viestintäpolitiikka. Parhaan im-

muniteetin tällaista "säätelyn yksiolotteistumista" (271) vastaan saa, kun oivaltaa sen yksinkertaisen seikan, että se on yksinkertaisesti "kulttuurinen tai journalistinen **tuote**, jota ihmiset televisio-ohjelmien katsomistilanteessa 'kuluttavat'" (272, korostus KP). Siihen oivallukseen ei yksiolotteisuuden ja television omaa luontoa ja kehitystä tukahduttavan säätelyn mahdollisuutta sisälly, eihän?

Kauko Pietilä

Sanataiteen tutkimus ja paradigman uhmaajat

KARKAMA, Pertti. Sanataide, persoonallisuus, maailmankatsomus. Oulun yliopisto, Kirjallisuuden laitos, Julkaisuja 13/1987.

SALLAMAA, Kari. Sanataiteellisen toiminnan perusteita. Oulun yliopisto, Kirjallisuuden laitos, Julkaisuja 16/1988.

Pertti Karkaman ja Kari Sallamaan nimet yhdistettäneen Oulun yliopiston pieneen mutta pippuriseen kirjallisuuden laitokseen, olkoonkin että Karkama tämän vuoden alussa vähin äänin vaihtoi professuurinsa Oulussa vastaavaan virkaan Turussa.

Olennaisempaa on että nuo molemmat mainitut tutkijat tunnetaan suomalaisen kirjallisuudentutkimuksen vallitsevan paradigman uhmaajina.

Kun väittää tuollaista, lukija voi täydellä syyllä vaatia että väitteen esittäjä kertoo, mikä sitten on vallitseva paradigma. Kirjallisuudentutkimuksen ulkopuolisena en siihen pysty, mutta pidän ilmeisenä – myös ja nimenomaan Karkaman ja Sallamaan uusimpien julkaisujen lukemisen jälkeen – että vallitsevaa paradigmaa olisi lähdeittävä etsimään **hermeneutiikan** ja myös ns. **elämänfilosofian** suunnalta (Karkama käyttää, esim. s. 5, eksplisiitistikin tuota sanaa ja ilmeisesti suunnilleen samassa merkityksessä kuin Juha Heiskanen ja Vesa Oitinen kirjassaan **Ideologia, subjekti, humanismi**, Vaasa 1987; arviotani siitä ks. **Tiedotustutkimus** 4/1987).

Karkaman ja Sallamaan uhmakas suhtautuminen hermeneutiikkaan ja elämänfilosofiaan saa keskenään erilaisia ilmenemismuotoja. Siinä missä edellinen kärjistää ja iskee lujaa – hänen julkaisunsa ensimmäisen luvun otsikkona ei turhaan ole sana Provokaatio – siinä jälkimmäinen on hillitympi. Sisällöllisesti puheena olevan kahden julkaisun välillä on kuitenkin paljon enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja.